

Aan:
De Staatssecretaris van Economische Zaken
De heer ir. M.H.P van Dam
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

c.c. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
Mevrouw S.A.M. Dijkma
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Bilthoven, 5 augustus 2016

TCB 2016-1

Betreft: Advies vernietiging grasland ten gevolge van wateroverlast

Geachte heer Van Dam,

Op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken heeft de Technische Commissie Bodem (TCB) een advies opgesteld over een door u voorgenomen tijdelijke vrijstelling van het verbod op graslandscheuren op zand- en lössgrond (artikel 4b, eerste lid, van het Besluit gebruik meststoffen) voor de periode tot en met 15 september 2016 als gevolg van wateroverlast door overvloedige regenval .

Onderstaand vindt u het advies van de TCB.

Samenvatting

Achtergrond van het verzoek om vrijstelling

Hevige regenval in juni jl. heeft naast bouwland ook grasland beschadigd. Soms dusdanig dat de zode compleet is afgestorven. In andere extreme gevallen is er sprake van een sterke verdringing van goede door minder goede grassen en/of onkruid en heeft de agrariër hierdoor aanzienlijke opbrengstderving. Herinzaai van de percelen is niet mogelijk, omdat scheuren van grasland op zand- en lössgrond na 31 mei niet toegestaan is. Doorzaaien biedt vaak geen uitkomst omdat de bodem verslempd is vanwege het overvloedige water.

Waterschap Peel & Maasvallei, 13 Limburgse gemeenten, Provincie Limburg, ZLTO en LLTB hebben een ontheffingsverzoek voor het scheuren en herinzaaien van grasland neergelegd bij de Landelijke werkgroep water- en hageloverlast Zuidoost-Nederland om schade te beperken en met als doel nog dit jaar een grassnede te kunnen oogsten.

Milieueffecten

Het verbod op graslandscheuren op zand- en lössgrond, de grondsoort in de getroffen regio's, is ingesteld om uitspoeling van nitraat naar grond- en oppervlaktewater te voorkomen. Scheuren van de zode leidt tot nitrificatie van de organische stof in de bodem. Scheuren van grasland in het najaar is daarom niet wenselijk. Tijdige hergroei van productieve grassen (met een hoge nutriëntenbehoefte) verkleint echter die hoeveelheid aanwezig nitraat voor uitspoeling. Wat betreft gebruik van bestrijdingsmiddelen heeft scheuren en herinzaai in het najaar de voorkeur omdat dan minder milieubelastende middelen ingezet kunnen worden, of zelfs helemaal geen bestrijdingsmiddelen.

Natschade

Voor de effecten van natschade volgt de commissie de zelfde redenering als bij schade door droogte en vraat.

Advies

1. Op basis van bovenstaande en eerdere adviezen van TCB adviseert de commissie het verzoek om ontheffing, met in achtneming van de gestelde voorwaarden b t/m f uit het Bgm, in te willigen.
2. De commissie adviseert om natschade op te nemen in artikel 4b lid 9a van de Bbm als uitzondering op het verbod van scheuren van grasland op zand- en lössgronden op grond van het frequenter optreden van hevige neerslag.
3. De commissie adviseert de uiterste datum van graslandvernieuwing van 15 september in deze ontheffing aan te houden maar voor toekomstige toepassing deze nader te onderzoeken om deze beter te onderbouwen.

Het veranderende klimaat heeft effect op de lengte van het groeiseizoen. Dit heeft effect op de opname van meststoffen, zowel in het voorjaar als in het najaar. Daarom adviseert de commissie nadere aandacht te geven aan de hiervoor opgenomen data in de mestwetgeving

Inleiding

Het Ministerie van Economische Zaken heeft de TCB gevraagd een advies op te stellen voor een ontheffing op het scheuren van grasland naar aanleiding van de wateroverlast die in juni 2016 is opgetreden.

Het ministerie geeft aan dat ze een tijdelijke vrijstelling wil verlenen van artikel 4b, eerste lid van het Besluit gebruik meststoffen (Bgm) voor zand- of lössgronden.

TCB heeft eerder advies uitgebracht over een ontheffing van het scheuren van grasland namelijk in 2006¹, 2010² en 2013³. De TCB bouwt in dit advies hierop voort.

Verzoek om vrijstelling

Hevige regenval in juni heeft, met name maar niet uitsluitend, in delen van Brabant en Limburg geleid tot grote wateroverlast⁴. Daardoor zijn er graslanden waarvan de kwaliteit ernstig is verslechterd. De grasmat is doodgegaan of de grassamenstelling is veranderd, waardoor er minder Engels raaigras staat en meer minder productieve grassoorten⁵.

Waterschap Peel & Maasvallei, 13 Limburgse gemeenten, Provincie Limburg, ZLTO en LLTB hebben daarom in een brief van 19 juli 2016 de Landelijke werkgroep water- en hageloverlast Zuidoost-Nederland gevraagd om het scheuren van grasland (normaal alleen toegestaan tussen 1 februari – 31 mei; Bgm artikel 4b, lid 2) langer toe te staan, zodat de gedupeerde boeren nog dit jaar hun grasland kunnen vernieuwen.

Milieuaspecten graslandvernieuwing

De aanname is dat boeren de getroffen percelen sowieso zullen willen scheuren en opnieuw inzaaien. Bij niet verlenen van ontheffing in het najaar zullen zij dit dus komend voorjaar doen. Dat is een belangrijke factor in de overwegingen in dit advies.

Nutriënten

In grasland is er sprake van opbouw van organische stof. Scheuren van grasland leidt tot mineralisatie van de wortelzone. De mineralen, met name stikstof, zijn gevoelig voor uitspoeling. Tijdige herinzaai verkleint dit probleem omdat het nieuwe gewas de nutriënten opneemt. Hoe langer het groeiseizoen na het scheuren, hoe beter. Voor wat betreft het uitspoelen van nutriënten verdient scheuren in het voorjaar dus de voorkeur boven scheuren in het najaar, zoals de commissie in eerdere adviezen heeft aangegeven.

Argumenten die ervoor pleiten om scheuren en herinzaai toch toe te staan zijn:

- Een dode graszone verteert en geeft ook nutriënten af die uitspoelen.
- Herstel van het grasland zorgt voor meer groei dan wanneer er geen herinzaai plaatsvindt. Wanneer dit voldoende vroeg in de nazomer wordt gedaan, voor 15 september, is de kans op extra uitspoeling geringer, afhankelijk van de weersomstandigheden (temperatuur).
- Minder productieve, ongewenste grassoorten nemen minder stikstof op dan het hoogproductieve Engels raaigras (zie referentie voetnoot 5).

¹ Advies vrijstelling BGM extreme weersomstandigheden, [TCB S50](#) (2006)

² Advies vrijstelling scheurverbod grasland, [TCB A061](#) (2010)

³ Advies vernietiging grasland ganzen, [TCB A089](#) (2013)

⁴ <https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2016/juni>

⁵ Hoving, I., B. Philipsen, J. van Middelaar en H. Schilder. Onderbouwing scheuren grasland door wateroverlast in Zuid-Nederland, notitie. WUR/PPP-Agro-Advies, 21 juli 2016

Bij het scheuren en herinzaaien van grasland is het niet wenselijk dierlijke mest te gebruiken, omdat dit leidt tot extra uitspoeling. Een kleine kunstmestgift kan in sommige gevallen nodig zijn om de grasgroei sneller op gang te brengen⁶.

Bestrijdingsmiddelen

Voor wat betreft bestrijdingsmiddelen heeft scheuren en herinzaaien in het najaar de voorkeur boven scheuren in het voorjaar. Op dat vlak heeft het eenmalig toestaan van scheuren in het najaar een positief neveneffect.

Bij het vernieuwen van grasland wordt het oude gewas doorgaans doodgespoten met een breed werkend bestrijdingsmiddel, zoals glyfosaat. Bij een graslandvernieuwing in het voorjaar wordt in de regel een tweede bespuiting nodig geacht om opkomend onkruid te bestrijden. Met goed graslandbeheer kan deze tweede bespuiting weliswaar achterwege blijven, maar dan is wel een onkruidvrije uitgangssituatie nodig. Dat is in het najaar vaker haalbaar, dus is in het najaar een tweede bespuiting zelden nodig.

De tweede bespuiting in het voorjaar wordt doorgaans uitgevoerd met een selectiever werkend middel, vaak een middel met MCPA (bv. Cirran of Jepolinex pro). Volgens de Milieumeetlat van het CLM⁷ heeft glyfosaat weinig effecten op zowel waterleven, bodemleven als uitspoeling naar grondwater. Een middel met MCPA is beduidend slechter voor het milieu, met name op bodemleven. Het is de Commissie bekend dat er hernieuwde discussie is over glyfosaat. De commissie vindt het niet opportuun in dit kader daar nu nader op in te gaan.

Waar de grasmat en onkruiddruk (b.v. ontbreken van kweek) het toestaan, is het aanbevelenswaardig om de zode zonder doodspuiten onder te werken en opnieuw in te zaaien.

Natschade

Voor schade door droogte en vraat omschrijft het Bgm in artikel 4b lid 9 uitzonderingen op het scheurverbod van grasland op zand- en lössgrond na 31 mei.

Dit lid luidt:

“Het in het eerste lid gestelde verbod is vanaf 1 juni niet van toepassing op grasland op zandgrond of lössgrond indien de graszode wordt vernietigd om schade aan het grasland te herstellen en wordt voldaan aan de volgende eisen:

- a. de beschadiging van het grasland is veroorzaakt door droogte of door vraat van dieren die in de graszode leven;
- b. de verwachte grasopbrengst zonder herinzaai is naar verwachting tenminste 25% lager dan in een jaar zonder vraat of droogte;
- c. de totale oppervlakte beschadigd grasland bedraagt tenminste 5% van de oppervlakte grasland die bij het bedrijf in gebruik is;
- d. een geregistreerd schade-expert bevestigt in een op het bedrijf te bewaren rapport dat is voldaan aan de onder a tot en met c genoemde voorwaarden;
- e. het voornemen om de graszode te vernietigen wordt minimaal zeven werkdagen voorafgaand aan de daadwerkelijke vernietiging, maar uiterlijk op 31 augustus van het betreffende jaar en na gereedkomen van het onder d bedoelde rapport, gemeld bij Onze Minister van Economische Zaken;
- f. op de betreffende percelen grasland vindt herinzaai van gras plaats binnen zeven werkdagen na de vernietiging van de graszode, maar uiterlijk op 15 september van het betreffende jaar.”

⁶ [TCBA061](#) (2010)

⁷ www.milieumeetlat.nl

In het concept ontheffingsbesluit van het ministerie van EZ wordt aangegeven dat aan de zelfde hier boven genoemde voorwaarden a t/m f uit het Bgm moet worden voldaan.

De commissie volgt mutatis mutandis dezelfde redenering voor natschade zoals die ook in het Bgm is vastgelegd voor schade door droogte en vraat.

In het advies van PPO (zie noot 5) wordt geadviseerd 1 september als uiterste datum voor graslandvernieuwing te hanteren. De commissie heeft in het advies echter geen evidentie voor deze datum gevonden en sluit daarom aan bij de eerder gehanteerde datum van 15 september.

Verdere overwegingen

Het is te verwachten dat door de klimaatsverandering er 1) meer neerslagpieken zullen zijn en 2) de nazomertemperaturen zullen stijgen. Daarmee zal wateroverlast in de toekomst meer vóórkomen. Dit pleit ervoor om deze ontheffingsgrond in het Bgm op te nemen bij Artikel 4b, lid 9a.

Tevens zullen de groeiomstandigheden in de nazomer beter zijn voor grasgroei, waardoor de nutriëntenverliezen in die periode relatief zullen afnemen.

Bij het scheuren van grasland in de nazomer is er de afweging tussen een risico op nutriëntenuitspoeling (negatief) en een geringere inzet van herbiciden bij het doodspuiten van de graszode (positief). Dit dilemma is al in het advies TCB A061 (2010) geschetst. Het is aan te bevelen om daarom het generiek verbod op het scheuren van grasland in de nazomer vanuit een breed milieuperspectief opnieuw te onderzoeken.

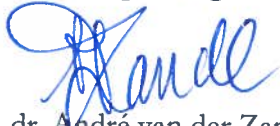
Wanneer de bodem niet verslempd is, er geen verdichting van de top laag is opgetreden, kan doorzaai als optie overwogen worden in plaats van scheuren en herinzaai.

Een goede zorg voor de bodem (goede bodemstructuur, hoog organisch stof gehalte, enz.) kan ertoe leiden dat de bodem weersextremen beter aan kan. De commissie ondersteunt initiatieven op dit vlak die na aanleiding van dit incident worden ondernomen en die aandacht krijgen in de brief van de Staatssecretaris aan de 2^e Kamer.

Advies

1. Op basis van bovenstaande en eerdere adviezen van TCB adviseert de commissie het verzoek om ontheffing, met in achtneming van de gestelde voorwaarden b t/m f uit het Bgm, in te willigen.
2. De commissie adviseert om natschade op te nemen in artikel 4b lid 9a van het Bgm als uitzondering op het verbod van scheuren van grasland op zand- en lössgronden op grond van het frequenter optreden van hevige neerslag.
3. De commissie adviseert de uiterste datum van graslandvernieuwing van 15 september in deze ontheffing aan te houden maar voor toekomstige toepassing deze nader te onderzoeken om deze beter te onderbouwen.
4. Het veranderende klimaat heeft effect op de lengte van het groeiseizoen. Dit heeft effect op de opname van meststoffen, zowel in het voorjaar als in het najaar. Daarom adviseert de commissie de data in de mestwetgeving nader aandacht te geven.

Met de meeste hoogachting,

Em. prof. dr. André van der Zande
Voorzitter Technische Commissie Bodem